

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG
ELNÖKE

Dr. Holló András elnök úr részére

Alkotmánybíróság

BUDAPEST

I-2/4975-0/2003.

Tisztelt Elnök Úr!

Az Országgyűlés a 2003. december 8-i ülésnapján fogadta el a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló törvényt.

Az Országgyűlés Elnöke a törvényt (Btk.M.) 2003. december 9-án küldte át hivatalomba kihirdetésre, sürgősségi kérelem nélkül. A Btk.M. 1. §-a újrafogalmazza a Büntető Törvénykönyv (Btk.) 269. §-át, módosítva ezzel a hatályos tényállás több elemét, illetve kiegészítve azt egy új (2) bekezdéssel. Álláspontom szerint a Btk. Btk.M. által megállapított rendelkezései több ponton alkotmányellenesek.

Az Alkotmány 26. § (4) bekezdése alapján abban az esetben, ha a köztársasági elnök a kihirdetésre megküldött törvény valamelyik rendelkezését alkotmányellenesnek tartja, a törvényt aláírása előtt a 26. § (1) bekezdésében megjelölt 15 napos (sürgősség esetén 5 napos) határidőn belül véleményezésre megküldi az Alkotmánybíróságnak.

Mivel álláspontom szerint a kihirdetésre megküldött Btk.M.-mel szemben több ponton alkotmányossági aggályok merülnek fel, az Alkotmány 26. § (4) bekezdésében foglalt jogkörömnél fogva – tekintettel az Alkotmánybíróságról szóló 1989. évi XXXII. törvény (Abtv.) 1. § a) pontjára, 21. § (1) bekezdés b) pontjára, valamint a 35. §-ára is – a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló törvényt, az előírt határidőn belül, aláírás előtt mellékelten megküldöm a tisztelt Alkotmánybíróságnak. Indítványozom, hogy az Alkotmánybíróság a törvényt az alábbiakban kifejtendő indokok alapján alkotmányossági szempontból megvizsgálja.

Tisztelt Alkotmánybíróság!

1.1. A Btk. 269. §-a módosításának a szándéka komoly vitát váltott ki mind az Országgyűlésben, mind a politikai és szakmai közéletben. Számos publicisztika elemezte a törvénymódosítás szociológiai, politikai, büntetőjogi szükségességének kérdését, illetve a felmerülő alkotmányossági problémákat. A kibontakozott – összességében üdítően és példamutatóan tárgyilagos – nyilvános szakmai vitát, az abban elhangzott érveket és ellenérveket figyelemmel követtem. Az érveket mérlegelve, de mindenekelőtt a normaszöveg alapos elemzése alapján arra meggyőződésre jutottam, hogy a Btk.M. alkotmányellenes.

1.2. Döntésem nem jelenti azt, hogy akár magánemberként, akár a Magyar Köztársaság elnökeként a legkisebb mértékben is elfogadhatónak tartanám a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek és ezek tagjai elleni, illetve valamely politikai meggyőződést valló személyek elleni uszító, gyalázkodó, gyűlölet- és hisztériakeltő, bármely kisebbséget vagy többséget diabolizáló megnyilvánulásokat. Álláspontom szerint az ilyen beszédmód a jogállami és alkotmányos értékeknek megfelelő nyilvánosságban nem elfogadható.

Az elítélendő jelenségekkel szembeni kiállás, meggyőződésem szerint, minden magyar állampolgár, és különösen a közéletben befolyással bíró emberek kötelessége. Sem hatékonynak, sem célszerűnek nem tartom azonban a büntetőjogi eszközöket e küzdelemben. A személyek szabadságát, méltóságát, becsületét, esetenként testi épségét közvetlenül fenyegető magatartásokkal szemben természetesen fel kell lépni az állam büntető hatalmával is, miként alapot adhat a büntetőjogi felelősségre vonásra a köznyugalom olyan fokú megzavarása is, mely már az egyéni alapvető jogokat is veszélyezteti.

A gyűlöletkeltő beszéddel szemben – ha azok nem veszélyeztetnek alapvető jogokat – azonban elsősorban nem a tárgyalótermek hűvösében, hanem a nyilvánosság előtt, vélemények ütköztetésével kell megküzdeni. Ahhoz, hogy az ilyen kifejezésekkel, gondolatmenetekkel szemben a meggyőzés, a cáfolás, az elítélés és a megbélyegzés fegyvereit használhassuk, mindannyiunknak szükségünk van a nyilvánosság széles terére. Ez elképzelhetetlen a véleménynyilvánítási szabadság lehető legtágabb biztosítása nélkül az állam részéről, akár a bántó, sértő, megbotránkoztató nézetek részére is.

1.3. A szólásszabadság [Alkotmány 61. § (1) bekezdés] büntetőjogi korlátaival, ezen belül a “Közösség elleni izgatás” büntetőjogi tényállásának, a

tényállás egyes elemeinek a vizsgálatával az Alkotmánybíróság többször foglalkozott már. Az Alkotmánybíróság megállapításait szem előtt kell tartani mind az adott büntetőjogi rendelkezések alkalmazása, mind a módosítása, illetve az új büntetőjogi tényállások megállapítás során.

Az eddigi alkotmánybírósági gyakorlatból egyértelműen megállapíthatók azok az alapelvek, melyeknek irányadóknak kell lenniük minden ilyen jellegű ügy megítéléséhez. E szerint a szólásszabadság jogának igen kevés alapvető joggal, végeredményben csak az emberi méltósággal, mint az egyének általános, a személyiség autonómiáját biztosító joggal szemben kell csak engednie, mely jogot, többek között, olyan részjogok garantálnak, mint a becsület, a jóhírnév.

Lényeges különbség van a véleményszabadság alkotmányosan megengedett terjedelme között annak alapján, hogy a korlátozásnak mi a célja. Ha ugyanis az említett alanyi alapjogok közvetlen védelmére és érvényesítésére szolgál a korlátozás, akkor annak megengedett mértéke a legnagyobb, "kisebb, ha ilyen jogokat csakis mögöttesen, valamely »intézmény« közvetítésével véd, s legkisebb, ha csupán valamely elvont érték önmagában a tárgya (pl. a köznyugalom)."¹ A Btk. hatályos 269. §-ában szabályozott tényállások esetében a bűncselekmény általános jogi tárgya a köznyugalom. Erre utal, hogy a Közösség elleni izgatás tényállása a Btk. XVI. fejezetének (A közrend elleni bűncselekmények) II. címében található, melynek címe: A köznyugalom elleni bűncselekmények. Ebből az következik, hogy a 269. §-ban megállapított egyes korlátozásakor az idézett három szint közül a legszigorúbb tesztet kell alkalmazni.

Fontos hangsúlyozni, hogy az Alkotmánybíróság a 13/2000. (V. 12.) AB határozatban és a 14/2000. (V. 12.) AB határozatban kifejezetten is hangsúlyozta, hogy megállapításai alapjául a 30/1992. (V. 26.) AB határozatban (ABh1.) foglaltakat tekinti, és a végső következtetések közötti esetleges eltéréseket az e határozatokban tárgyalt tényállásokban védett speciális jogi tárgyak természete indokolja.²

2. A Btk. 269. §-ának a Btk.M.-mel megállapított (1) bekezdése ellentétes az Alkotmány 61. § (1) bekezdésével

---

¹ ABh1. ABH 1992, 167, 178.

² Vö. 13/2000. (V. 12.) AB határozat, ABH 2000, 61, 70. 14/2000. (V. 12.) AB határozat, ABH 2000, 83, 92.

2.1. A hatályos Btk. 269. §-nak első fordulata a nagy nyilvánosság előtt elkövetett, a magyar nemzet vagy valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport, vagy a lakosság egyes csoportjai elleni gyűlöletre uszítást bünteti. A Btk.M. – némi stilisztikai korrekció mellett – egyfelől módosítja az elkövetési magatartást jelölő kifejezést: a “gyűlöletre uszítás” helyébe a “gyűlöletre *izgatás*” kifejezést helyezi, másfelől kiegészíti a szöveget egy új tényállással. E szerint közösség elleni izgatás miatt lenne büntetendő az is, aki nagy nyilvánosság előtt valamely nemzet, vagy valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport vagy a lakosság egyes csoportjai ellen *erőszakos cselekmény elkövetésére hív fel*.

2.2. Az Alkotmánybíróság az ABh1.-ben átfogóan értelmezte és elemezte a gyűlöletre uszítás tényállását, és megállapította alkotmányosságát, kifejezvé: a tényállás megfelel “az arányosság követelményének: csak a legveszélyesebb magatartásokra terjed ki és a tényállási elemek a jogalkalmazók részéről egyértelműen értelmezhetők.”³

Ezzel szemben az igazságügy-miniszter a törvényjavaslat indokolásában (Indokolás)⁴ az elkövetési magatartásnak értelmezési bizonytalanságaira, az egységesség hiányára utalással érvelt a módosítás szükségessége mellett. Kevésbé kifejtve, de az erőszakos cselekedetre való felhívás tényállásának bevezetésének is a “kialakult jogértelmezési nehézségek feloldása” a célja.⁵

Az Alkotmánybíróság a “gyűlöletre uszítás” fogalmát az Abh1.-ben azonosította a magyar büntetőjogban korábban használatosabb (gyűlöletre) “izgatás” fogalmával,⁶ és azzal összhangban értelmezte. A “gyűlöletre uszítás” elkövetési magatartását a magyar büntetőjogban kialakult értelmezést alapul véve értelmezte és találta alkotmányosnak. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a tényállás csak a legveszélyesebb magatartásokra terjed ki: olyanokra, melyek a közvetlen elkövetési tárgy, a köznyugalom megzavarásán keresztül lényegében alanyi jogokat veszélyeztethetnek. A korlátozáshoz szükséges veszélyeztetés mértékét – bár utalt az amerikai Legfelsőbb Bíróság tesztjének elhíresült *clear and present danger* kifejezésére

---

³ ABh1. ABH 1992, 167, 178.

⁴ T/5179. számú törvényjavaslat a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról.
www.mkogy.hu/irom37/5179/5179.htm

⁵ Indokolás 10. oldal.

⁶ Jelenleg is ez a kifejezés szerepel a tényállás címében.

– az Alkotmánybíróság pontosan nem definiálta. Értelmezésem szerint nyilvánvaló azonban, hogy az Alkotmánybíróság ugyan nem szabja az alkotmányosság mércéjéül, hogy a gyűlöltre uszítás nyilvánvaló és közvetlen veszélyeztetést idézzen elő, de a konkrét alapvető jogok veszélyeztetettségnek reálisan, ténylegesen fenn kell állnia.⁷

Az Indokolás szerint azonban a Legfelsőbb Bíróság, szemben az Alkotmánybíróság imént ismertetett álláspontjával, a nyelvtani értelmezést alkalmazza – elhatárolva egymástól a “történeti” “izgatás” fogalmat és annak (a történeti hagyományra támaszkodó) értelmezését, valamint a hatályos Btk.-ban szereplő “uszítás” fogalmat és annak értelmezési körét – és “az »uszításnak« támadásra irányuló mozgósítási, aktivitási tartalmat” tulajdonít.⁸

Áttekintve az Indokolásban hivatkozott két legfelsőbb bírósági határozatot, meg kell állapítani, hogy azok csak részben támasztják alá az eltérő értelmezéssel kapcsolatos aggályokat. A BH1997. 165. ugyan valóban hangsúlyozza, hogy a bűncselekmény megvalósulásához a gyűlöletnek az aktív tevékenységbe való átmenete is szükséges, azonban a később hozott BH1998. 521. ennél lényegesen visszafogottabb, és lényegében az Alkotmánybíróság által adott mércét alkalmazza. Elegendőnek tartja ugyanis az aktív gyűlölet lehetőségét, amikor kimondja: aki gyűlöltre uszít (tehát elköveti a bűncselekményt), az “olyan feszültséget gerjesztő, lázongó magatartást tanúsít, amely *alkalmas* arra, hogy az emberek nagyobb tömegében a szenvedélyeket oly mértékben szítsa fel, amely gyűlölet kiváltására és ezzel a társadalmi rend és béke, a harmonikus és toleráns emberi kapcsolatok megzavarásához vezethet.”⁹

Álláspontom szerint e két, egymással sem teljes összhangban lévő legfelsőbb bírósági határozatból megalapozatlanul vonta le az Indokolás azt a következtetést, hogy az Alkotmánybíróság és a Legfelsőbb Bíróság “merőben ellentétes álláspont[ja] miatt gyakorlatilag értelmezési zsákutcába jutott a tényálláshoz kapcsolódó ítélkezési gyakorlat.”¹⁰ Éppen ellenkezőleg: úgy tűnik, hogy a Legfelsőbb Bíróság – és nyilván az alsóbb szintű bíróságok is – keresi a gyűlöltre uszításnak az Alkotmánnyal és az Alkotmánybíróság

⁷ Vö. ABh1. ABH 1992, 167, 177-178, 178-179.

⁸ Bővebben ld. Indokolás 4-5. oldal.

⁹ Kiemelés tőlem. Az értelmezés kapcsán egyébként mindkét ítélet kifejezetten is utal az ABh1-re.

¹⁰ Indokolás 5. oldal.

határozataival összhangban lévő¹¹ értelmezését és tartalmát. Ráadásul figyelembe kell venni, hogy az említett közzétett legfelsőbb bírósági határozatok megállapításai nem kötelezőek a más ügyekben eljáró bíróságokra.¹²

A bírósági ítélkezési gyakorlatra hivatkozás ezért nem kellően megalapozott, a Btk. módosítását ezek az érvek nem indokolják.

2.3. Álláspontom szerint a Btk.M. nem tartalmaz garanciát arra vonatkozóan, hogy a módosítás révén a bírósági jogértelmezési gyakorlat a törvényhozó szándékának megfelelően egységesen és alkotmányosan alakul.

2.3.1. Az Alkotmánybíróság az ABh1.-ben egyértelművé tette, hogy a “gyűlöltre uszítás” tényállása csak a legveszélyesebb magatartásokra terjed ki, és csak akkor állapítható meg a megvalósulása, ha a gyűlölet felkeltésére irányuló “beszéd” a köznyugalom megzavarásának lehetőségén keresztül, közvetve, az alkotmányos értékrendben igen magasán álló alanyi jogokat veszélyeztet.

Az új közösség elleni izgatási tényállás “az erőszakos cselekményre felhív” fordulattal egy előkészületi jellegű magatartást rendel büntetni, önálló, befejezett bűncselekményként, függetlenül attól, hogy a felhívás eredménnyel jár-e, azaz követi-e bármiféle magatartás.

Önmagában az immateriális, veszélyeztető tényállások büntetendővé nyilvánítása nem kizárt az Alkotmány alapján.¹³ A lényegét illetően, tehát az alapjogok veszélyeztetése szempontjából, tulajdonképpen a hatályos Közösség elleni izgatás tényállása is ilyen “veszélyeztető” tényállás. Ahhoz azonban, hogy ez a veszélyeztetés a véleményszabadság tekintetében alkotmányos legyen, szükséges feltétel a veszélyeztetés konkrétsága: a veszélyeztetésnek nem általában, hanem meghatározott alapvető jogok tekintetében és ténylegesen fenn kell állnia.¹⁴

Álláspontom szerint a Közösség elleni izgatás hatályos tényállásának alkotmányos értelmezése alapján a “gyűlöltre uszítás” büntetőjogi fogalma magában hordozza az olyan megnyilvánulások tilalmát is, melyek, azáltal,

---

¹¹ Figyelembe véve az Abtv. 27. § (2) bekezdését, mely szerint az Alkotmánybíróság határozatai mindenre, tehát a bíróságokra is kötelező.

¹² Vö. a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény 27. § és köv.

¹³ Vö. 18/2000. (VI. 6.) AB határozat, ABH 2000, 117, 131.

¹⁴ ABh1. ABH 1992, 167, 177-178, 178-179.

hogy nemzeti stb. közösségek ellen erőszakos cselekmények elkövetésére hívnak fel, alkalmasak a köznyugalom olyan mértékű megzavarására, amely “mögött – az ABh.1.-t idézve – ott van nagyszámú egyéni jog megsértésének a veszélye is: a csoport ellen felszított indulat fenyegeti a csoporthoz tartozók becsületét, méltóságát (szélsőséges esetben életét is), megfélemlítéssel korlátozza őket más jogaik gyakorlásában is (köztük a szabad véleménynyilvánításban).”¹⁵ Ez az értelmezés mellett az “erőszakos cselekmény elkövetésére felhívás” kiemelése a tényállásban felesleges.

Ha azonban “tisztán” immateriális értelemben értelmezzük a “felhívási” tényállást – és az Indokolás ez irányba mutat¹⁶ –, tehát ha a jogalkalmazó nem követeli meg a bűncselekmény megvalósulásához, hogy a “felhívás” olyan mértékben zavarja meg a köznyugalmat, hogy az alapvető jogok sérelmének konkrét veszélyével járjon, akkor az “erőszakos cselekmény elkövetésére való felhívás” beiktatása a Btk. 269. §-ába alkotmányellenes, sérti a véleménynyilvánítás szabadságát, mert a korlátozás túlterjeszkedik azon a határon, amit az ABh1. megállapított. Ilyen esetben ugyanis a felhívás “a körülmények folytán nem jár annak veszélyével sem, hogy egyéni jogokon sérelem esne.”¹⁷

A tényállás védett jogi tárgya ebben az esetben is a köznyugalom. Ahhoz, hogy a bűncselekmény elkövetése megállapítható legyen, az alapjog sérelem veszélye csak ennek megzavarásán keresztül következhet be. Abban az esetben, ha az ilyen felhívás közvetlenül alapjogok (pl. testi épség, mozgásszabadság stb.) erőszakos sérelmére irányul, más bűncselekmények, illetve előkészületi vagy elkövetői alakzataik megállapítására van lehetőség.¹⁸

2.3.2. Mivel az “izgatás” fogalma az ABh1.-ben – mint erre az Indokolás is utal – gyakorlatilag az “uszítás” kifejezés szinonimája, önmagában alkotmányossági kérdést nem is vetne fel a két fogalom kicserélése a tényállás szövegében. Sőt az uszítás/izgatás fogalomváltás révén elvileg feltételezhető, hogy a bíróságok számára egyfelől egyértelműbbé tenné, hogy a Btk. 269. §-ban található “izgatás” fogalmat a korábbi (“történeti”, Curia-i) izgatás-fogalom értelmezésére tekintettel kell értelmezni. Másfelől azonban újabb bizonytalanságok adódhatnak. A fogalmak kicserélését követően ugyanis a bíróságoknak a “gyűlöletre izgat” kifejezést kell azzal az értelmezési

¹⁵ ABh1. ABH 1992, 167, 179.

¹⁶ Vö. Indokolás 10. oldal.

¹⁷ ABh1. ABH 1992, 167, 179.

¹⁸ Vö. a Btk.-nak az előkészületre és a felbujtásra vonatkozó rendelkezéseivel (Btk. 18. § és 19. § és köv.)

tartalommal alkalmazni, amely tartalmat az Alkotmánybíróság a “gyűlöletre uszít” kifejezésre állapított meg az ABh1.-ben. Ezt a bizonytalansági tényezőt fokozná az “erőszakos cselekedetre felhívás” kiemelése által felmerülő, fentebb említett kérdések is.

Abban az esetben azonban, ha az értelmezési bizonytalanságok következtében a “gyűlöletre uszítás” tényállásának alkalmazására vonatkozóan az ABh1.-ben megállapított mérce csorbát szenvedne, az Alkotmány 61. § (1) bekezdésében garantált véleményszabadság alkotmányellenes módon sérülne. Az Indokolás szerint a változtatás szándékának az iránya egyértelmű, miközben a bírói gyakorlat korántsem egyértelműen megengedő. Az említett bizonytalanságok miatt ráadásul az új szabályozás a kitűzött céljának elérésére – ti. az ítélkezési gyakorlat alkotmányos irányba történő korrekciójára – alkalmatlan és “nem felel meg a jogbiztonság, az alkotmányos büntetőjog határozottságot, egyértelműséget, az önkényes jogalkalmazás lehetőségét kizáró követelményének.”¹⁹

Ellenérvként felhozható, hogy a bizonytalanság most is fennáll, hiszen az Indokolás éppen azzal érvel, hogy esetenként a bíróságok által alkalmazott teszt szigorúbb, mint amit az Alkotmánybíróság megállapított. A módosítás következtében előálló bizonytalanság következtében azonban épp ellenkező veszély látszik: a mérce esetenkénti leszállásával olyan esetben is bűncselekményt állapíthatnak majd meg a bíróságok, amikor ezt alkotmányosan nem tehetnék meg. Álláspontom szerint a kétfajta értelmezési “hibalehetőség” közül nem kérdés, hogy melyik választása felel meg a jogállamiságnak és az alkotmányosság szellemének.

2.3.3. Az esetlegesen szükséges korrekcióra ráadásul felvázolhatóak a törvénymódosításnál hatékonyabb és az alkotmányosság követelményét is kielégítő megoldások. A Btk. 269. §-a tekintetében a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény 27. §-a alapján a Legfelsőbb Bíróság a bírósági jogalkalmazás egységének biztosítása érdekében a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hozhat.²⁰ De az is felmerülhet, hogy az Alkotmánybíróság az ABh1.-ben foglaltaknál még egyértelműbben megállapítaná azokat az alkotmányos követelményeket, amelyeket a Közösség elleni izgatás tényállása alkalmazásánál irányadóak.

¹⁹ 12/1999. (V. 21.) AB határozat, ABH 1999, 106, 110-111.

²⁰ Bár ennek kapcsán felmerül az ilyen normatív aktusok alkotmánybírósági felülvizsgálata szükségességének kérdése is.

Kétségtelen, hogy e megoldási lehetőségek nem tartoznak a törvényhozó hatáskörébe. Erre vonatkozóan azonban az Alkotmánybíróságnak az a megállapítása irányadó, mely szerint “a büntetőjog eszközeivel való visszaélés igen korlátozottan védhető ki a tényállások pontos megfogalmazásával. Az igazi védelmet a demokratikus jogállam intézményeinek működése, a bíróságok valódi függetlensége, a demokratikus értékeknek elkötelezett társadalmi környezet megteremtése biztosítja.”²¹

3. A 269. § (2) bekezdése – az új, “becsmérlési” tényállás

3.1. A Btk.M. a Btk. 269. §-át kiegészíti egy új (2) bekezdéssel, mely az 1992 májusáig hatályban lévő szabályozáshoz (a gyalázkodáshoz) hasonlóan egy kevésbé súlyos elkövetési formáját szabályozza a Közösség elleni izgatás bűncselekményének. Az új (2) bekezdés szerint vétség miatt lenne büntetendő, aki nagy nyilvánosság előtt az emberi méltóságot azáltal sérti, hogy más vagy másokat a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási hovatartozás miatt becsmérel vagy megaláz (becsmérlés).

Az alkotmányossági vizsgálat során abból kell kiindulni, hogy a becsmérlés bűncselekményének mint a Közösség elleni izgatás enyhébb alakzatának védendő jogi tárgya a köznyugalom.

A becsmérlés tényállásában új elem a gyalázkodáshoz képest, hogy a büntethetőséghez megköveteli az emberi méltóság sérelmét. Továbbá – ugyancsak eltérően a gyalázkodástól, mely esetében magát a magyar nemzetet, nemzetiséget, népet, felekezetet vagy fajt, tehát valamely közösséget magát kellett hogy sérelem érje –, a becsmérlés esetén nem a közösséget, hanem a közösséghez való tartozás miatt egy vagy több személyt védi a törvény.²²

Álláspontom szerint e jellemzők miatt komoly alkotmányossági kifogások támaszthatóak a normaszöveggel szemben. Ezek a kifogások azonban – sajátos módon – elsősorban nem a véleménynyilvánítás szabadságával, hanem az Alkotmány más rendelkezéseivel állnak összefüggésben.

3.2. A köznyugalom elleni bűncselekmények, így a Közösségek elleni izgatás egyik alakzata sem irányulhat közvetlenül valamely személyiségi jog, alkotmányos alapjog sérelmére. Ha ugyanis a bűncselekmény intenzitása és konkrétsága elérné ezt szintet, akkor az elkövetőt már nem a Btk. XVI. fejezet

²¹ ABh1. ABH 1992, 167, 178.

²² “[...] más vagy másokat [...] becsmérel” stb.

II. címe alatt található tényállások alapján, hanem más bűncselekmények miatt (jellemzően a szabadság és az emberi méltóság elleni bűncselekmények, Btk. XII. fejezet III. cím) kell felelősségre vonni.

A “becsmérlés” tényállásának szövege ellenben nem értelmezhető másként, mint hogy az közvetlenül az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében garantált emberi méltóság alapjoga, tágabban a Ptk. 75. §-ban foglalt egyéb személyiségi jogok, különösen a becsület védelmére irányul. Itt tehát nem a köznyugalom védelméről, és így nem közösség elleni izgatásról van szó. Abban az esetben ugyanis, ha az egyes személyek méltóságát, becsületét közvetlenül sérelem éri (akár ha valamely közösséghez tartozása miatt), akkor egy másik bűncselekmény, a Btk. 180. §-ában szabályozott becsületsértés valósul meg.

A két bűncselekmény (a közösség elleni izgatás és a becsületsértés) elhatárolása során a legfontosabb szempont a személyhez fűződő jogok sérelmének közvetlensége. A közösség elleni izgatás ezeket a jogokat mindig csak közvetetten, a köznyugalom sérelmén keresztül védi.²³ A becsületsértés esetén ezzel szemben az elkövetési magatartás közvetlenül az egyes személyiségi jogok, a becsület és a méltóság megsértésére irányul; a bűncselekmény megvalósulásához nem elegendő e jogok veszélyeztetése. Az új 269. § (2) bekezdése a szövege alapján tehát lényegében a becsületsértés egy különös alakzata.

A becsületsértés esetében a védett jogi tárgy, ti. a megsértett személyiség autonómiájával, a büntetőhatalmat gyakorló állam által végső soron érinthetetlen jellegével áll összefüggésben, hogy az ilyen bűncselekmény elkövetője a Btk. 183. §-a alapján csak a sértett magánindítványára büntethető. Tehát a törvényhozó a sérelmet szenvedett személy, és nem az ügyész belátására és mérlegelésére bízta, hogy megítélje: valóban megsértették-e becsületét, méltóságát, illetve a sérelmet értékeli-e olyan súlyúnak, hogy a reparációhoz, illetve a védelemhez igénybe vegye a polgári jog eszközeit vagy az állam büntető hatalmát. Ez a szabályozás összhangban van az Alkotmánybíróságnak azzal a töretlen gyakorlatával, mely szerint az önrendelkezési jog [Alkotmány 54. § (1) bekezdés] fontos tartalmi eleme az

---

²³ A norma alkotmányossága a szólásszabadság alapján aztán majd a veszélyeztetési fokon, a közvetettség mértékén múlik.

egyén joga arra, hogy alanyi jogait, így személyhez fűződő jogait, az állami szervek, így a bíróság előtt érvényesítse.²⁴

Abban az esetben tehát, ha a Btk. 269. § (2) bekezdése megvalósulásához szükséges feltétel az emberi méltóság sérelme – márpedig a törvényjavaslat Indokolása is ezt az értelmezést támasztja alá²⁵ –, akkor ez a rendelkezés alkotmányellenes.

Egyfelől azért, mert a jogalkalmazás során a védett jogi tárgyak megítélésében bizonytalanság adódik – esetenként alkalmazhatatlanná téve a 269. § (2) bekezdését –, ezért a rendelkezés sérti az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében foglalt jogbiztonságot, annak is a normavilágosságra vonatkozó követelményeit.²⁶

Másfelől sérti az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében foglalt önrendelkezési jogot is, mivel a Közösség elleni izgatás eseteiben magánindítványra nincs lehetőség, illetve az nem feltétele az eljárás megindításának és a büntetésnek.²⁷

3.3. Az imént kifejtettekhez hasonló problémákat vet fel a 269. § (2) bekezdésében található utalás a bűncselekmény sértettjeinek a meghatározása is. Ellentétben ugyanis a korábbi (2) bekezdés, tehát a “gyalázkodás” tényállásával, ahol a jogalkotó – összhangban a tényállás címével – magukat az adott közösségeket védte, a “becsmérlés” esetében “más vagy másokat” nevezi meg a törvény, mint lehetséges sértetteket. E kifejezés – a méltóság védelméhez hasonló módon – szintén egyéni alapjogok védelmére utal. Ez független attól a körülménytől, hogy a sérelemnek a közösséghez tartozás miatt kell bekövetkeznie. A “más vagy mások” kifejezés büntetőjogi értelemben²⁸ nem közösségeket jelent, hanem egyes személyeket. A Btk.-ban ez bevett fordulat, és minden esetben a bűncselekmények konkrét sértettjeire utal.²⁹

A becsmérlés tényállásban tehát meg sem jelenik a közösségek méltósága, illetve a köznyugalom mint védett jogtárgy. Az egyes személyek bizonyos személyhez fűződő jogait védi a Btk. 269. § (2) bekezdése, akiket nemzeti,

²⁴ 9/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992, 59. 1/1994. (I. 7.) AB határozat, ABH 1994, 29.

²⁵ Vö. Indokolás 11. oldal.

²⁶ Ld. pl. 11/1992. (III. 5.) AB határozat, ABH 1992, 77, 84. 42/1997. (VII. 1.) AB határozat, ABH 1997, 299, 301. stb.

²⁷ Ld. fentebb.

²⁸ Vö. a hatályos “uszítás” tényállásával (Btk. 269. §), ahol az elkövetés közvetlenül a közösség (nemzet stb.) ellen irányul.

²⁹ Vö. pl. Btk. 171. §, 177/A. §, 185. § stb.

etnikai, faji vagy vallási hovatartozása miatt becsméreltek, megaláztak, így megsértve a méltóságukat (becsületüket). A sértettek ilyen esetben, belátásuk szerint, jelenleg is élhetnek a Btk. 183. §-a adta lehetőséggel, és magánindítványban kezdeményezhetik a büntetőeljárást becsületsértés miatt.³⁰

Azáltal azonban, hogy a törvényhozó ezt a tényállást a Közösségek elleni izgatás tényállása körében szabályozza, ugyanazok az alkotmányossági problémák merülnek fel, mint amit az előző pontban részletesen kifejtettem: sérül a jogbiztonság, hiszen a jogalkalmazók számára bizonytalan lesz a tényállás megállapítása, valamint sérül az önrendelkezési jog.

3.4. Mindazonáltal e formai jellegű aggályokat figyelmen kívül hagyva tartalmi kifogások is felhozhatóak a becsmérlés tényállásával szemben. Mind az ABh1., mind a 12/1999. (V. 21.) AB határozatban kifejtettek szerint sértené ugyanis a véleménynyilvánítás szabadságát az olyan rendelkezés, mely a köznyugalmat ilyen elvontan, általánosságban védené, anélkül, hogy feltétel lenne az egyéni alapjogok sérelmének veszélye. Az, hogy a szöveg tartalmazza az emberi méltóság sérelmére való utalást, a fentiek értelmében nem oldja fel ezt a problémát. A becsmérlés tényállásával ugyanis a törvényhozó lényegesen szélesebbre tágítaná a tiltott magatartások körét annál, amit az ABh1. meghúzott. Ezért véleményem szerint az Alkotmánybíróságnak az Alkotmány 61. §-a alapján is meg kell állapítania a Btk.-nak a Btk.M. szerinti 269. § (2) bekezdésének alkotmányellenességét.

Budapest, 2003. december 20.

Mádl Ferenc

---

³⁰ Az újonnan beiktatott becsmérlés tényállása büntetési tételei is hasonlóak a Btk. 183. §-ában található büntetési tételekhez.